

BALTISTS SIRDĪ UN DARBOS

Laudatio

LZA ārzemju loceklim Pizas universitātes profesoram
Pjetro Umberto Dini

Sarma Kļaviņa,
LZA goda doktore,
Dr. philol.

Baltista, LZA ārzemju locekļa, Pizas universitātes baltu filoloģijas profesora Pjetro Umberto Dini (*Pietro Umberto Dini*) grāmatu "Baltu valodas", tulkotu latviešu valodā un izdotu Rīgā 2000. gadā, pazīst daudzi Latvijas humanitāro zinātņu pētnieki un arī interesenti ne tikai Latvijā, bet arī latviešu sabiedrībā ārzemēs. Taču grāmatas autora personība Latvijā nav tik pazīstama, un viņa *curriculum vitae et studiorum* ir maz zināms.

Profesors Pjetro Umberto Dini ir dzimis 1960. gada 5. oktobrī Itālijas skaistajā novadā — Toskānā, Lukas provincē, netālu no Pizas. Tātad 2010. gada rudenī izcilais baltists atskatīšies uz 50 dzīves gadiem, puse no tiem aizritējusi ar piederību sirdī pie baltu kopienas (*balticitas*) un ražīgā pedagoģiskā, pētnieciskā un kultūrizglītības darbā baltistikā.

Studijas

Pjetro Umberto Dini filologa izglītība sākās ar slāvistikas, salīdzināmi vēsturiskās valodniecības un indoeiropēistikas studijām Pizas

universitātē (1979–1984), bet būtiska loma zinātnieka dzīves ceļā bija studijām ārzemēs: Vācijā (Rostokā 1981), Bulgārijā (Sofijā 1983, 1988), Lietuvā (Viļņā 1983/1984), Polijā (Krakovā 1986/1987), Latvijā (1989) un Čehijā (Prāgā 1990).

Taču P. U. Dini turpmāko akadēmiskās darbības virzienu noteica studijas Viļņas universitātē 1983./84. mācību gadā. Zinātkārais un talantīgais students pirmā semestra laikā intensīvi apguva lietuviešu valodu, literatūru, kultūru un vēsturi, otrajā semestrī jau piedalījās lituānistikas, baltistikas un slāvistikas lekcijās un semināros, mācījās prūšu valodu pie prof. Vītauta Mažuļa (*Mažiulis*). Viļņas universitātē viņš arī izstrādāja savu diplomdarbu — veica garīgās dziesmas "*Te Deum laudamus*" Martina Mažvida (*Mažvydas*) lietuviešu tulkojuma "*Tawe Diwa garbinam*" (1549) tekstoloģiski lingvistisko analīzi. Diplomdarbu P. U. Dini aizstāvēja un studijas beidza ar izcilību 1984. gadā, vēlāk, 1994. gadā, šis pētījums kā monogrāfija tika publicēts Romā¹.

Otrs nozīmīgs posms P. U. Dini ceļā uz baltistiku bija studijas Krakovas universitātē 1986./87. mācību gadā. Šeit viņš ne tikai apguva poļu valodu un prof. Voiccha Smočińska (*Smoczynski*) vadībā turpināja prūšu valodas studijas, bet arī pievērsās baltu un slāvu sakaru pētīšanai. Krakovas universitātes bibliotēkā jaunais pētnieks atrada 18. gs. lietuviešu rakstu pieminēkli — H. J. Līsiņa rokrakstu “Mazais katehisms” — un sagatavoja to izdošanai (Viļņa 1993)².

Trešais posms P. U. Dini baltista izglītībā bija latviešu valodas apgušana 1989. gada rudens semestrī Latvijas Valsts universitātē. Šo iespēju deva Latvijas PSR Rakstnieku savienības ielūgums. Jau diplomētais filologs, arī atdzejotājs, šajā semestrī savai baltista izglītībai pievienoja vēl nepieciešamās zināšanas letonistikā.

Akadēmiskā darbība

P. U. Dini akadēmiskā darbība sākās 1987. gadā Renesanses lingvistiskajā arhīvā Ferrārā Slāvistikas un baltistikas sektorā. Paralēli šim darbam viņš bija arī mācībspēks Potencas universitātē un savā *alma mater* — Pizas universitātē.

1995. gadā P. U. Dini ieguva Aleksandra fon Humbolta fonda stipendiju (*A. von Humboldt-Stiftung, Forschungsstipendium*) un devās uz Vāciju, uz Getingenes universitāti, lai divus akadēmiskos gadus stažētos pie pazīstamā baltista prof. Volfganga Šmida (*Schmid*).

1997. gadā jaunais baltists uzvarēja starptautiskā konkursā un kļuva par baltu valodu profesoru Oslo universitātē, kur baltistiku bija docējis prof. Terje Matiasens (*Mathiassen*). Taču, kad 1998. gadā dzimtenē, Itālijā, nacionālā konkursā P. U. Dini ieguva baltu filoloģijas profesora vietu Pizas universitātē, viņš atvadījās no Oslo un sāka akadēmisko darbību Pizā: nodibināja un visu šo laiku vada baltu filoloģijas katedru, bakalauru, maģistru un doktoru studiju programmas.

P. U. Dini kā izcils baltists ir bijis arī

viesprofesors: ASV — Iļinojas universitātē Čikāgā (1980) un Kalifornijas universitātē Losandželosā (2000), kā arī Lietuvā — Viļņas universitātē Tulkošanas studiju katedrā (2006) un Lietuvas Jauno zinātnieku biedrībā (2008). Ieguvis Aleksandra fon Humbolta fonda Vilhelma Frīdriha Besela pētniecības godalgu (*W. F. Bessel Forschungspreis*), P. U. Dini 2003. un 2004. gadā nodarbojās ar zinātnisko pētniecību Getingenes universitātē, Vācijā.

P. U. Dini aktīvi piedalās kongresos, konferencēs un semināros Eiropā un ASV. Viņš ir referējis visos baltistikas kongresos, sākot ar piekto — Viļņā 1985. gadā, tātad arī Rīgā notikušajos: septītajā (1995) un devītajā (2000). Turklāt 2003. gadā Rīgā viņš piedalījās arī 21. Starptautiskajā Baltijas zinātņu vēstures konferencē.

P. U. Dini publicēto darbu saraksts aizņem 32 lappuses. Tie ir zinātniskie darbi filoloģijā un publikācijas kulturoloģijā, mitoloģijā, esesjas un tulkojumi.

Zinātniskie pētījumi un publikācijas

Baltu valodu un valodniecības vēstures izpēte ir profesora P. U. Dini zinātniskās darbības lauks. Zinātnisko publikāciju pūrā ir jau piecas grāmatas, vairāk nekā 160 rakstu itāliešu, lietuviešu, vācu, angļu, krievu, poļu un citās valodās, daudz recenziju, tēžu, rakstu enciklopēdijām.

Vēlreiz īpaši jāpiemin P. U. Dini *opus magnum* — kapitālā monogrāfija par baltu valodām, kas itāliski publicēta 1997. gadā³ un 1998. gadā Itālijā, Kaljāri (*Cagliari*) apbalvota ar prēmiju mazo valodu vēstures nominācijā. Tās tulkojumi abās dzīvajās baltu valodās publicēti 2000. gadā,⁴ bet tulkojums krievu valodā izdots 2002. gadā.⁵ Angļu valodā tā ir iztulkota, bet nav vēl publicēta.

Šī grāmata vēstī par baltu valodām, dzīvajām un mirušajām (prūšu, kuršu, jātvingu, galindu, sēļu un zemgaļu), no aizvēstures līdz mūsdienām, arī par runātāju kopienām,

to kultūru un vēsturi, par sakariem ar citām kopienām, par baltu un citu tautu un valodu vēsturisko kontaktu dažādām zinātniskām interpretācijām. Tik plašu un dziļu darbu varēja uzrakstīt erudīts, precīzs un neatlaidīgs zinātnieks ar atbildības, pat misijas, apziņu. Un tāds ir profesors P. U. Dini.

Lietuviešu rakstu valodas vēsture, sākot no 16. gs., prūšu valodas vēsture, baltu valodu un kultūru recepcija Renesanses un vēlākos laikmetos — lūk, galvenie prof. Dini zinātniskās darbības virzieni. Viņš publicējis gan rakstu sērijas par lietuviešu un prūšu valodas pieminekļiem, par Renesanses un vēlāko laiku baltu kultūras historiogrāfiju, gan arī rūpējies par 20. gs. baltu valodniecības historiogrāfiju.

P. U. Dini ir atdzīvinājis un turpina ievērojamās 20. gs. Itālijas baltistu skolas tradīcijas. Šīs skolas izcilākās personības bija Džakomo Devoto (*Devoto*), Mateo Bartoli (*Bartoli*) un Džuliano Bonfante (*Bonfante*). Piemēram, Dž. Devoto 1931. gadā nodibināja un rediģēja pirmo baltistikas žurnālu ārpus Baltijas — "*Studi Baltici*". Līdz 1969. gadam Romā un Florencē iznāca desmit šī žurnāla numuri. Starp citu, 3. numurs 1933. gadā tika veltīts Jānim Endzelīnam viņa 60 gadu jubilejā.

Prof. P. U. Dini 1995. gadā pēc vairākām aizmirstības desmitgadēm Pizā nodibināja un joprojām rediģē žurnālu "*Res Balticae*". Ir jau iznākuši 11 sējumi. Tajā savus rakstus publicējuši arī Latvijas valodnieki (Antons Breidaks, Ojārs Bušs, Sarma Kļaviņa un Pēteris Vanags).

Turklāt viņš kopā ar Viļņas universitātes profesoru Bonifācu Stundžu (*Stundžia*) ir sastādījis un izdevis ne tikai Dž. Devoto⁶ un Dž. Bonfantes⁷ baltistikas rakstu izlases lietuviešu un itāliešu valodā, bet arī publicējis citus baltistikai nozīmīgus tekstus un veicis to lingvistisko analīzi, piemēram, Norvēģijas profesora Kristiāna Stanga (*Stang*) un ASV baltista Viljama Šmolstīga (*Schmalstieg*) saraksti par prūšu valodas pieminekļiem.

Darbs kultūrizglītības laukā

Profesors P. U. Dini, būdams poliglots, ir spējis aprīņojami daudz paveikt arī kultūrizglītības laukā, stāstot Eiropā par baltu tautām, to pagātņi un tagadni. Ap 180 publicētu darbu — tulkojumi, esejas, ceļveži, kabatas formāta vārdnīcas, raksti presē, antoloģijas, priekšvārdi dzejas krājumiem un citiem izdevumiem — liecina par P. U. Dini piederību ar sirdi pie baltu kopienas.

Profesora mīļākā nodarbošanās ir tulkošana, to viņš uzskata par valodas prasmes pārbaudījumu. Baltu literatūras — zinātniskās un daļlīteratūras, prozas un dzejas — tulkošanai viņš nododas ar patiesu aizrautību. Daudzu lietuviešu rakstnieku, piemēram, Justīna Marcinkēviča, Sigita Gedas, Toma Venclova, darbus, arī valodnieka prof. Aļģirda Sabaļauska populārzinātnisko grāmatu "*Mes baltai*" (2007), itālieši ir iepazinuši P. U. Dini tulkojumā. Viņš ir atdzejojis itāliski gan lietuviešu, gan latviešu dzeju un sakārtojis dzejas antoloģijas. No latviešu dzejniekiem P. U. Dini īpaši tuva ir Knuta Skujenieka dzeja, to viņš atdzejojis gan 2004. gadā Turīnā izdotajai antoloģijai "*Poeti d'Europa*", gan 2009. gadā sagatavojis K. Skujenieka dzejas izlasi itāliski⁸.

Jau 1991. gadā jaunais zinātnieks Baltijas zemēs gūtos savīļņojošos iespaidus pauda eseju krājumā "*L'anello baltico*" ("Baltijas gredzens")⁹, aizraujošais, vispusīgais vēstījums guva ļoti lielu lasītāju atzinību. Šādā manierē tika veidots un 2007. gadā publicēts arī *gredzens Lietuvai* — grāmata "*L'anello lituano*"¹⁰. Profesors ir sagatavojis arī interesantus ceļvežus pa Lietuvu, Latviju un Igauniju (1994, 2006).

Tiltus starp Itāliju un Latviju prof. Dini būvē jau divdesmit gadus, kopš 1989. gada, kad ieradās Rīgā mācīties latviešu valodu. Viens no šiem tiltiem ir profesora Dini sagatavotā divpusējā itāliešu-latviešu, latviešu-itāliešu kabatas formāta vārdnīca (2004).¹¹ Taču profesors labprāt būvē tiltus arī starp gadsimtiem, pat starp 13. un 21. gadsimtu.

Šajā ziņā lielisks rezultāts ir Livonijas Indriķa hronikas izdevums Itālijā, paralēli latīņu un itāliešu valodā, ar plašu ievadu un komentāriem¹² (sk. plašāk¹³). Šim izdevumam prof. P. U. Dini ir uzrakstījis atziņām bagātu priekšvārdu, kurā viņš, starp citu, arī atgādina, ka Eiropas ziemeļaustrumos jau 13. gs. radās daudz kultūru un daudzvalodu sabiedrības un Indriķa hronika, atspoguļojot šos procesus, rāda Eiropas daudzveidīgās identitātes veidošanos. Profesors arī cer, ka hronikas tulkojums itāliešu valodā izvedīs to ārpus Vatikāna sienām un ne tikai veicinās pilnīgāku Eiropas vēstures izziņu, bet arī modinās sabiedrībā kādu vēsturiskās atmiņas stīgu.

Atzinība un apbalvojumi

Tik intensīvs un ražīgs darbs, protams, ir pelnījis atzinību, un tā darītājs prof. P. U. Dini ir to saņēmis. Par nopelniem lituānistikā Lietuvas valdība viņam izteikusi pateicību (2002) un Lietuvas valsts piešķirusi augstāko apbalvojumu — Ģedimīna ordeni (2002), Viļņas universitāte ievēlējusi par goda doktoru (*Dr. h. c.*; 2005), bet Lietuvas ZA — par ārzemju locekli (2007). Par atdzejojumiem no lietuviešu valodas itāliešu valodā P. U. Dini saņēmis Lietuvas Dzejas pavasara prēmiju (2007) un par lietuviešu literatūras tulkojumiem — Svētā Jeronīma prēmiju (2007).

Savukārt Latvijas ZA pateicībā par veikumu baltistikā, par tiltiem starp Latvijas un Itālijas zinātņi, literatūru un kultūru 2003. gadā ievēlēja profesoru Pjetro Umberto Dini par savu ārzemju locekli.

Labor omnia vincit improbus.

Neatlaidīgs darbs uzvar visu.

Avoti un piezīmes

¹ Dini P. U. *L'Inno di S. Ambrogio di Marty-nas Mažvydas. Studio filologico-linguistico*

del testo antico lituano(1549) e delle sue fonti latine e polacche. Roma: La Fenice, 1994. 110 p.

² Lysius H. J. *Mažasis katekizmas.* Pagal Berlyno rankrašti parengē P. U. Dini. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 1993. 284 p.

³ Dini P. U. *Le lingue baltiche.* Firenze: La Nuova Italia, 1997. 532 p.

⁴ Dini P. U. *Baltu valodas.* Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2000. 574 lpp.; Dini P. U. *Baltų kalbos. Lyginamoji istorija.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 2000. 540 p.

⁵ Дини П. У. *Балтийские языки.* Москва: Оги, 2002. С. 544.

⁶ Devoto G. *Baltistikos raštai. Scritti baltistici.* Parengē P. U. Dini, B. Stundžia. Vilnius: Tyto alba, 2004. 263 p.

⁷ Bonfante Dž. *Baltistikos raštai. Scritti baltistici.* Parengē P. U. Dini, B. Stundžia. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008. 260 p.

⁸ Skujenieks K. *Tornato da un altro mondo. Cura e traduzione dal lettone di Pietro U. Dini.* Novi Ligure: Joker, 2010. 124 p.

⁹ Dini P. U. *L'anello baltico. Profilo delle nazioni baltiche di Lituania, Lettonia, Estonia.* Genova: Marietti, 1991. 196 p.

¹⁰ Dini P. U. *L'anello lituano. La Lituania vista dagli italiani: viaggi, studi, parole.* Vilnius–Livorno: Lietuvių kalbos institutas — Books & Company, 2007. 282 p.

¹¹ *Vocabolario tascabile italiano-lettone, lettone-italiano.* Rīga: Avots, 2004. 631 p.

¹² Enrico di Lettonia. *Chronicon Livoniae. La crociata del nord (1184–1227).* Testo latino con versione a fronte e commento a cura di Piero Bugiani. Livorno: Books & Company, 2005. 447 p.

¹³ Kļaviņa S., Kļaviņš K. Indriķa hroniku lasa Romā. *Latvijas Vēstnesis.* 2005. 28. jūl. (Nr. 118).